

שם העבודה : עידוד אינטראקציות תקשורתיות חברתיות בקרב תלמידי החינוך הרגיל ותלמידי החינוך המיוחד באמצעות שיעורי בחירה משותפים במסגרת הניסוי "ממרחק למרחב"

שנה : 2012

מס' קטלוגי : 590

שם המגיש : מאיה קובה

שם המנחה : פרופ' שונית רייטר

עבודת גמר לתואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה, הפקולטה לחינוך, החוג לחינוך מיוחד.

תקציר המחקר

יכולת חברתית מוגדרת דרך היכולת לקיים אינטראקציה תקשורתית וחברתית יעילה עם בוגרים בני אותו גיל (לוינגר, 2007), שבעזרתן האדם יכול להשתלב ביעילות בחברה. במחקר זה נבדקו כישורים אלו כפי שהם באים לידי ביטוי במודל שילוב חדשני, שמציעים שני בתי-ספר מחיפה: אחד לחינוך מיוחד ושני לחינוך רגיל. השילוב מתייחס להפרדה בין התלמידים במסגרות לימוד שונות על-פי יכולות וצרכים ולמידה משותפת בתחומים המאפשרים זאת (רייטר, לייזר ואבישר, 2007). במודל המוצע, תלמידי כיתות ג-ו מהחינוך הרגיל ותלמידי כיתות ד-ח מהחינוך המיוחד נפגשים פעם בשבוע במשך שעות לצורך למידה חווייתית משותפת, כחלק ממערכת השעות הקבועה. שני בתי-הספר הופכים למרחב למידה משותף ובאמצעות הקרבה הפיזית הם והצוות עוברים ביניהם, יוצרים קבוצות הטרוגניות משניהם ולומדים יחדיו.

במחקר שלפנינו נעשו תצפיות על השיעורים ומהן נותחו אינטראקציות תקשורתיות חברתיות אלו מבחינה כמותית וחולקו לחיוביות ולשליליות (אינטראקציה מילולית, אינטראקציה בלתי מילולית, שאילת שאלות, נתינת מחמאות, מתן פקודות, בהייה, משחק בודד, קרבה מיוחדת לילד בעל צרכים מיוחדים). במחקר הנוכחי נבדקו אינטראקציות תקשורתיות-חברתיות, המתנהלות בין העמיתים בשיעורים הראשון והאחרון במשך ארבעה חודשים טרם תוכנית שיעורי הבחירה ואחריה. נתוני העמדות נבדקו על-פי הגישה הרב-ממדית המזדהה עם המרכיבים שלהלן: המרכיב הרגשי – רגשות המתעוררים כלפי האובייקט.

המרכיב הקוגניטיבי – אמונות, דעות ומידע כלפי אובייקט או רעיון מסוים.

והמרכיב ההתנהגותי – הנטייה להתנהג באופן מסוים כלפי האובייקט.

כמו כן, הועברו שאלוני עמדות לתלמידי החינוך הרגיל לפני המפגשים ואחריהם בתכנית לב"י (לימודי בחירה יחדיו). "עמדה" הוא מונח פסיכולוגי המתייחס לנטייה להגיב באופן מסוים על גירויים – עצמים, אנשים ומאורעות, המבטא עד כמה האדם בעד או נגד דבר מסוים (רייטר, לייזר ואבישר, 2007).

כל 54 מועמדי לב"י מ-11 המרחבים, הלומדים בכיתות ג'-ו', ענו על שאלון העמדות. כל 11 התלמידים שהיו בארבע הקבוצות הנבדקות השתתפו בתצפיות ובמקביל, כל ארבע הקבוצות מבית-הספר לחינוך מיוחד, 18 תלמידים הלומדים בכיתות ה'-ח', נצפו. על-פי נתוני שאלון העמדות, התלמידים, השתנו דעותיהם ואמונתם וידיעותיהם פחתו.

על-פי הניתוחים, נצפה כי היה שינוי באינטראקציות החברתיות תקשורתיות החיוביות בקרב שני בתי-הספר. תלמידי החינוך הרגיל הראו עלייה מובהקת במספר האינטראקציות החיוביות כלפי עמיתיהם מהחינוך המיוחד. הם התקרבו יותר ופנו זה אל זה והדבר מעיד על התאמה לשאלון העמדות, שהראה שינוי עמדות לטובה מבחינה התנהגותית ורגשית. עם זאת, עמיתיהם מהחינוך המיוחד הראו ירידה במספר האינטראקציות החברתיות תקשורתיות, שהפגינו כלפי עמיתיהם מהחינוך הרגיל: נראו פחות פניות וקרבה.

בניתוחי החלק התצפיתי (על סמך צילומי ווידאו) של המחקר לא נראתה עלייה מובהקת באינטראקציות החיוביות בקרב שני בתי-ספר, אך כן נראתה ירידה באינטראקציות השליליות בשני בתי-הספר. על-פי הניתוחים הסטטיסטיים, נמצא כי התלמידים משחקים פחות לבדם ובוהים אלו באלו פחות, נראה שהשגרה סייעה להם והם התרגלו לשהות אחד עם השני.

אחת המחשבות ממחקר זה היא שבמהלך המפגשים עולה תחושת פחד בקרב המשתתפים בעקבות היכרות ביכולות וקשיים של האחר. תחושה זו עלולה להרתיע את המשתתפים עוד טרם כניסתם למפגשים ואף ללוותם במפגשים הראשונים, עד שיכירו ביכולותיהם אלו של אלו. זאת, בנוסף לכך שנראתה בשאלונים עלייה בהרגשתם של התלמידים כי הם יודעים פחות על עמיתיהם לאחר שלמדו יחד ולכן נדרשת הכנה ללומדים, למידה שוטפת על עמיתיהם, תמיכה רגשית ובחינה מיוחדת בכל פרק זמן.

המחקר הנוכחי בוחן את החדשנות באמצעות מפגשים שיטתיים פעם בשבוע שאורגנו בין שני בתי-ספר, רגיל ומיוחד, אשר בשנים הקרובות תופץ כנראה כמודל של שילוב תלמידים רגילים ובעלי לקות קוגניטיבית ללמידה תחת קורת גג אחת בעת פתיחת המרחבים. תכלית המרחבים ליצור שילוב שוויוני בסביבה המותאמת לכל אחד מהלומדים, שעוצבה מראש כמאפשרת וכמעודדת אינטראקציות תקשורתיות וחברתיות. מסקנות המחקר חשובות, מפני שהן עשויות להביא להצלחה בהנחלת מודל שיטת הלמידה המשלבת, כחלק ממערכות חינוך שונות וקרובות פיזית, שבאמצעותן לפתוח עולמות תקשורתיים וחברתיים בפני תלמידים משני סוגי בתי-ספר.